

גבולות היחידה: פרק כ"ו פסוק ל"ד – פרק כ"ז פסוק כ"ט

נושא היחידה: יצחק מברך את יעקב

כתבה: יעל דאר

מספר שיעורים: 2-3

מבט שלם:

לפנינו יחידת פסוקים ארוכה - מפרק כ"ו פס' ל"ד עד פרק כ"ח פס' ט'. בתחילת היחידה ובסופה, מדובר על נישואי עשיו לנשים שלו. באמצע היחידה – הסיפור העיקרי: יצחק מברך את בניו לפני מותו. שני הפסוקים האחרונים בפרק כ"ו עוסקים בנישואיו של עשיו לשתי נשים חתיות. לכאורה, פסוקים אלה אינם קשורים למה שיסופר עליו בפרק הבא, פרק כ"ז. הפרק שלפנינו עוסק בסיפור ברכות יצחק לבניו. בסוף הסיפור, יעקב נאלץ לברוח לחרן מחמת עשיו אחיו. אחת הסיבות להליכתו לחרן היא מציאת אישה מתאימה. מיד לאחר מכן, בפרק כ"ח פס' ט', מסופר שעשיו לקח לו אישה נוספת, והפעם לא מבנות חת, אלא בתו של ישמעאל. גם הוא לקח אישה ממשפחתו. נישואיו לאישה הזאת עומדים בסוף היחידה – בניגוד לנישואים בתחילת יחידת הפסוקים.

אנו נחלק את יחידת הפסוקים הארוכה הזאת לשלושה שיעורים. לפנינו השיעור הראשון מביניהם.

כללי: את היחידה נפתח בקריאת הפסוקים על נשותיו של עשיו, ואז נשים את הפסוקים האלה 'בצד' - אפשר בצד הלוח למעלה, במקום שלא מוחקים כל יום. אנחנו נרצה להשתמש במידע הזה בסוף הלימוד, בעוד שלושה שיעורים. נתמקד בעיקר – בפסוקי הסיפור עצמו (פרק כ"ז פסוקים א'-כ"ט בשיעור הזה, ובשיעורים הבאים, עד פרק כ"ח פס' ז'). עוד לפני פתיחת השיעור – נקרא עם התלמידים את שני הפסוקים האלה. נכתוב על הלוח בצד, במקום שאפשר להשאיר כמה ימים בלי למחוק: "עשיו התחתן עם שתי נשים מבנות חת". נשאל – מה היה יחסם של יצחק ורבקה לנשים האלה? נבקש תשובה מהפסוק: 'ותהיין מורת רוח ליצחק ולרבקה'. נסביר את המילים 'מורת רוח' – ההיפך מ'נחת רוח' - יצחק ורבקה לא היו מרוצים. נשאל: מדוע? ונסביר שבנות חת היו מבנות כנען, אותו העם שאברהם ביקש מהעבד שמהם לא ייקח אישה לבנו בגלל מעשיהם הרעים ואופיים המושחת. וכעת ניגש ללימוד פסוקי הסיפור המרכזי.

פתיחה:

נשאל: אדם זקן עומד למות. מה הדברים החשובים שהוא יעשה לפני מותו? יכולות להיות תשובות שונות: יחלק את רכושו, יכתוב צוואה, ייפרד מבני המשפחה ומהחברים, יבקש לעיין באלבומים ישנים, ועוד ועוד. נאמר: אנחנו נקרא עכשיו על יצחק, שהיה כבר זקן. מה הוא החליט לעשות לפני מותו?

לימוד הפסוקים:

נקרא את פסוקים א'-ד', ונבקש תשובה לשאלתנו. יצחק רוצה לברך את עשיו לפני מותו. נשאל שאלות הבנה בפסוק: מה מבקש יצחק מעשיו? נסביר תוך כדי כך, כמה מילים קשות: כליך – כלי הציד שלך. תליך – חרב הנתלית על הגוף.

נשאל: איזה פרט נוסף אנו לומדים על יצחק מפסוקים אלו? ענינו כהו – יצחק התעוורר לקראת מותו. נסביר כי לקראת מותם של אנשים, חלק ממערכות הגוף שלהם עובדות פחות טוב. ראייה וגם שמיעה עלולות להינזק בגיל מאוחר, וכן חושים נוספים (אדם זקן כבר לא תמיד נהנה מטעם האוכל). גם הגב כבר לא זקוף, וההליכה איטית. הפרט הזה – עיוורונו של יצחק – הוא המאפשר את המשך הסיפור.

נשאל: מדוע, לדעתכם, בחר יצחק לברך דווקא את עשיו? נשמע תשובות מהתלמידים, ונסכם: יצחק אהב את עשיו. עשיו הוא בנו הגדול, הבכור, והברכה מגיעה דווקא לו. הוא גם רוצה לקרבו לדרך טובה וישרה.

נשאל: מה יצחק לא יודע? יצחק לא יודע על מכירת הבכורה – עשיו כבר לא 'בכור'. מה עוד יצחק לא יודע? הוא לא יודע את מה שה' הבטיח לרבקה (עיינו בפרק כ"ה פסוק כ"ג: 'ורב יעבוד צעיר'). נאמר: הוא לא יודע עוד משהו. קראו בפסוק ה' וענו. – רבקה שומעת את הדברים שיצחק אמר לעשיו.

נשאל: ומה רבקה יודעת? האם רבקה יודעת על מכירת הבכורה? גם היא לא יודעת. מה רבקה כן יודעת? רבקה יודעת את מה שנאמר לה כשהייתה בהיריון: 'ורב יעבוד צעיר'. היא מבינה שהקטן הוא זה שצריך לקבל את הברכות.

נקרא את הפסוקים הבאים (פסוקים ה'-י'), ונראה מה עשתה רבקה. נשמע את התשובות.

נשאל: קראו במיוחד את פסוק ז'. האם יש משהו שרבקה מוסיפה על דברי יצחק?

צפוי שזו תהיה משימה לא קלה, ולכן נכתוב על הלוח את הפסוקים כך:

דברי יצחק לעשו: (פסוקים ג'-ד')

(וַעֲתָה שָׂא-נָא כְּלִיד תִּלְיָד וְקִשְׁתָּךְ וְצֵא הַשָּׂדֶה)

וְצִידָה לִי צִיד. וַעֲשֵׂה-לִי מְטַעֲמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִי וְאֹכְלָה. בַּעֲבוּר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרִם אָמוּת.

דברי רבקה ליעקב - חוזרת על דברי יצחק לעשו (פסוק ז')

הִבִּיאָה לִי צִיד וַעֲשֵׂה-לִי מְטַעֲמִים וְאֹכְלָה וְאַבְרַכְכָּה לִפְנֵי ה' לִפְנֵי מוֹתִי.

רבקה מוסיפה שתי מילים משמעותיות - 'לפני ה'.' נוכל להדגיש את המילים על הלוח. רש"י:

לפני ה' – ברשותו, שיסכים על ידי. הרמב"ן מחדד עוד את העניין הזה: "...כי אמרה לו אמו:

הברכה לפני ה' תהיה, ברוח הקודש. ואם יתברך בה עשו אחיך – תתקיים בו בזרעו לעולם,

ואין לך עמידה לפניו". רבקה מבינה שהיא צריכה לפעול כדי שיעקב יקבל את הברכה שה'

יסכים אליה.

נחזק את הלימוד באמצעות קישור ללימוד קודם, חיפוש מקורות מהכתוב ומיומנות הדפדוף: א.

מדוע הברכות מגיעות ליעקב? התלמידים יצטרכו להוכיח מהפסוקים:

1. בגלל אופיו ומעשיו הטובים – "איש תם יושב אוהלים"-פרק כ"ה פס' כ"ז.

2. בגלל קניית הבכורה מעשיו – "וימכור את בכורתו ליעקב" - פרק כ"ה פס' ל"ג.

ב. נוכיח שרביקה מכירה בכך שהברכה מיועדת ליעקב:

1. "ורביקה אוהבת את יעקב" - פרק כ"ה פס' כ"ח

2. היא קיבלה נבואה: "ורב יעבד צעיר" - פרק כ"ה פס' כ"ג.

רביקה מציעה ליעקב לעשות מעשה שיש בו תרמית כלפי יצחק. היא פועלת מתוך הבנה של המציאות שהיא רואה בעיניה, וגם מתוך הנבואה שהיא קיבלה כשהייתה בהיריון. אלה מאפשרות לה לפעול באופן מתוחכם. במילים 'לפני ה' רביקה בעצם אומרת ליעקב: יצחק יברך את עשיו, רק אם ה' יסכים לברכה. יעקב יודע שהוא עכשיו הבכור והברכה מגיעה לו, אז הוא יקבל את הברכה בהסכמת ה'. האם הוא מסכים לשתף פעולה עם רביקה? נשאל את התלמידים לדעתם. נמחיש את ההתלבטות. צריך לשמוע בקול אימא. אסור לשקר לאבא. יעקב ידע ששעה זו גורלית לכל הדורות, ושם עשיו הרשע, איש ציד החי על חרבו, יקבל את ברכות ה', יעקב ובניו יהיו בסכנה, כדברי הרמב"ן שהזכרנו: "שלא תהיה לך עמידה לפניו", וכפי שההיסטוריה מעידה, שעשיו ובניו הרגו בחרבם אנשים רבים. על כן ידע יעקב שעליו לשמוע בקול אמו, ולעשות הכול כדי שעשיו לא יקבל את הברכה, וכששאלו אביו מי הוא, הבין שאין לו ברירה אלא לשנות מן האמת, כדי שרשעותו של עשו לא תקבל חלילה חיזוק.

נקרא את פסוקים י"א-י"ח, ונסביר תוך כדי קריאה. משימת הקריאה – למצוא הוכחות לכך שיעקב מאוד לא רוצה לשקר לאביו, יצחק, אבל כן רוצה לשמוע בקול אמו. בסיום הקריאה, נבקש מהילדים לספר מה הם מצאו. אם יהיה קשה, נכוון אותם להיעזר בפסוקים. נשאל: איך כתוב בלשון התורה?

- עשיו ואני שונים במראה שלנו (פס' י"א).
- אולי אבי ימשש אותי ויגלה שרימתי אותו (פס' י"ב).
- אם כך – אקבל קללה ולא ברכה (פס' י"ב).

נחלק לילדים דף רצף עם משימה נוספת, כדי לחזק את ההבנה שיעקב משתף פעולה בעל כורחו¹.

(הדף בעמוד הבא)

כתבו מספרים לפי סדר התרחשות הדברים:

- _____ רבקה בשלה מטעמים מהגד"ים.
- _____ יעקב הביא את הגד"ים לרבקה.
- _____ יעקב הלך אל העדר.
- _____ יעקב בחר שני גד"ים טובים.
- _____ רבקה הלבשה את יעקב בבגדים של עשו.
- _____ רבקה כסתה את הידים ואת הצואר של יעקב בעורות הגד"ים.
- _____ רבקה לקחה בגדים נקיים של עשו.
- _____ רבקה נתנה ליעקב את המטעמים ואת הלחם.
- סמנו במדגש את הפעולות שעשה יעקב. סמנו במדגש אחר את הפעולות שעשתה רבקה. מי עשה יותר פעולות? _____

- מדף המשימה ניתן ללמוד שיעקב עשה מעט דברים, ואילו רבקה עשתה את הרוב. יעקב משתף פעולה, אך קשה לו.

הגיע הזמן להגיש ליצחק את המטעמים. נשאל את הילדים: איך הייתם מרגישים לו הייתם יעקב באותו רגע? (פחד, חשש. יש מי שמרגיש ביטחון?)

נקרין על הלוח את פסוקים י"ח-כ"ה:

יח וַיָּבֵא אֶל-אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי מִי אֵתָּה בְנִי. יט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אֲנֹכִי עֹשֵׂה בְּכָרֶךָ עֲשִׂיתִי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם-נָא שָׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידִי בַּעֲבוּר תִּבְרַכְנִי נִפְשָׁךְ. כ וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-בְּנוֹ מַח-זֶה מִהֲרַתְּ לְמַצֹּא בְנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָפָנַי. כא וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב גֹּשֶׁה-נָּא וְאֶמְשָׁךְ בְּנִי הֲאֵתָּה זֶה בְנִי עֹשֵׂה אִם-לֹא. כב וַיִּגֶשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁחוּ וַיֹּאמֶר הִקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וַהֲיָדַים יָדֵי עֹשֵׂה. כג וְלֹא הִפִּירוּ כִּי-הָיוּ יָדָיו כִּידֵי עֹשֵׂה אֲחִיו שְׁעָרֹת וַיְבָרְכֵהוּ. כד וַיֹּאמֶר אֵתָּה זֶה בְנִי עֹשֵׂה וַיֹּאמֶר אָנִי. כה וַיֹּאמֶר הֲגֹשֶׁה לִי וְאֶכְלָה מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגֶשׁ-לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יִין וַיִּשְׁתָּה.

נעבור על הפסוקים עם הילדים, ונ**סמן** בצבע אחד את דברי יעקב, ובצבע אחר את דברי יצחק. פעילות זו עשויה לקחת כמה דקות, והיא חשובה להבנת הפסוקים. לעתים כתוב במפורש מי אמר את הדברים, ולעתים ניתן להבין זאת מתוך ההקשר. הפעילות לא מסובכת. אפשר להתחיל מהמילה 'ויאמר' בכל מקום שהיא מופיעה, ולברר מי אמר מה. להלן יובאו הפסוקים עם הצבעים: באדום – דברי יעקב, בכחול – דברי יצחק.

יח ויבא אל-אביו ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה בני? . יט ויאמר יעקב אל-אביו אנכי עשו בלךך עשיתי פאשר דברת אלי קום-נא שבה ואכלה מציד פערבור תברכני נפשך . כ ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה מהרת למצא בני? ויאמר כי הקרה ה' אלהיך לפני . כא ויאמר יצחק אל-יעקב גשה-נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם-לא .
הדו שיח נקטע בפסוקים כב – כג שבהם משתתף גם קריין (מסומן בירוק). הקריין מספר על דברים שנעשו בזמן הזה.
כב ויגש יעקב אל-יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב וחדדים ידי עשו . כג ולא הפירו כי-היו ידיו כידי עשו אחיו שערות ויברכהו .
כד ויאמר אתה זה בני עשו? ויאמר אני . כה ויאמר הגשה לי ואכלה מציד בני למען תברכך נפשי ויגש-לו ויאכל ויבא לו יין וישתה .

נחלק את הכיתה לשתי קבוצות. קבוצה אחת תקרא את דברי יצחק, והשנייה את דברי יעקב. יש לקרוא רק את החלקים הצבועים (המורה יקרא רק את דברי הקריין הצבועים בירוק). כך יובהרו לתלמידים הדו-שיח וההתרחשות.

נשאל: האם יצחק מאמין מיד שזהו יעקב? הוכיחו מן הפסוקים.

- יצחק שואל פעמיים מי הוא זה העומד לפניו.
- יצחק מבקש למשש את יעקב.
- יצחק מביע בפירוש את תמיהתו לגבי ההבדל בין קולו וידיו של העומד מולו.
- נוסף משלנו: יצחק מתפלא על הזכרת שם שמיים בדברי הבן (פס' כ'). דבר זה אינו מתאים לעשיו, ולכן הוא מבקש למשש. כשהוא אומר 'הקול קול יעקב' – אין הכוונה רק לצליל קולו, אלא גם לתוכן דבריו. יעקב פונה בנימוס לאביו: 'קום נא...' – לשון תחנונים (פס' י"ט), לעומת עשו שאמר: 'יקום אבי' (פס' ל"א)².

נשאל: האם יעקב עונה ליצחק בביטחון?³ התשובה לשאלה זו קשה יותר, ואנו נכוון את הילדים ונסביר:

- פסוק י"ט: 'אנכי, עשו בכורך' - הפסיק לפי הטעמים, מראה שיעקב ענה על שאלת יצחק כך: יצחק: 'מי אתה, בני?' יעקב: 'אנוכי' (אני זה אני). עשו בכורך (עשו הוא בכורך)'. כלומר, יעקב עצר קצת אחרי המילה 'אנוכי' כדי להפריד. עשיו הוא בכורך, ואני זה אני.
- פסוק כ"ד: יצחק שואל 'אתה זה בני עשו? ויעקב עונה 'אני'. ולא ממשיך – בנך עשו. גם כשנאלץ יעקב לשנות מן האמת, הוא נזהר לעשות זאת בצורה שיכולה להישמע כאמת.

² אפשר לדחות את הדיבור על כך לשיעור הבא, כאשר יגיע עשיו לעמוד לפני יצחק – זאת לשיקול דעת המורה. אפשר להגיד עכשיו רק שהמילה 'נא' מורה על לשון נימוסית ועדינה, ובהמשך לעשות את ההשוואה לדברי עשיו. כרגע הילדים לא יודעים את דברי עשיו באופן מדויק.

³ הכוונה לביטחון כדובר אמת. נשתדל להראות כאן, שאף על פי שיעקב עונה שהוא עשיו, הוא רוצה להימנע משקר עד כמה שאפשר. לשיקול דעת המורה האם להציג את הדברים כך. מורה שיבחר להגיד שיעקב אכן אמר 'אנוכי עשו בכורך' – כחלק מתרמית שאין ברירה אלא לעשות – יכול לעשות כן.

ברכת יצחק ליעקב:

נאמר: כעת נקרא את דברי הברכה של יצחק ליעקב, ונסביר אותם במילים שלנו.

נחלק לילדים דף ברכה ופירושה:

מתח קו בין הברכה לפירושה:

- "יתן לך האלוהים מטל השמים
- תשלוט על כל העמים שמסביבך.
- ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש"
- "יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים"
- "אורריך ארור"
- "מברכך ברוך"
- המברכים אותך יהיו ברוכים.
- המקללים אותך יהיו מקללים.
- הצלחה וברכה בחקלאות.

הצעות להמחשה:

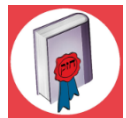
- דף רצף הפעולות
- דו-שיח בין יצחק ליעקב
- דף הסבר של הברכות
- ניתן לבקש מהילדים להכין הצגה של ההתרחשות באוהל⁴.

מסרים והפנמה:

- יעקב רוצה מאוד לכבד את הוריו - גם לשמוע בקול אמו וגם לא לרמות את אביו.
- יעקב מכבד את אביו. מדבר אליו בנימוס ותחנונים, ומזכיר שם שמיים.
- הברכות של יצחק צריכות להגיע ליעקב, ולא למי שזלזל בבכורה או התנהג התנהגות לא מתאימה.

סיכום וסיום:

למדנו היום על רצונו של יצחק לברך את עשיו ועל התערבותה של רבקה על מנת למנוע את הדבר. יעקב כבר קיבל את הברכה. מה יקרה עכשיו, כשעשיו יחזור? זאת נראה בשיעור הבא.

הרחבות:חושבים בפרק כ"ז.

בסיפור שלפנינו מעורבים חושים רבים. בדף שלפנינו יש עיסוק בחושים אלה. זאת הזדמנות לברר עם הילדים כמה מושגי יסוד:

- מהם חושים? החושים ניתנו לנו מאת ה' על מנת לקלוט את העולם ולהבין מה יש בו.

⁴ או לדחות את ההצגה לאחר בואו של עשיו.

- האם הם מכירים את חמשת החושים שלנו? ראייה, שמיעה, ריח, טעם ומישוש.
 - במה עוזרים לנו החושים? מעבר לקליטת העולם והבנתו, החושים עוזרים לנו להגן על עצמנו מפני סכנות. ריח רע עלול להעיד על חומר מסוכן שכדאי להתרחק ממנו, אוכל מקולקל שלא כדאי לאכול וכד'. שמיעת מכוניות בכביש עוזרת לנו להחליט לא לחצות את הכביש, גם אם לא ראינו בעינינו את המכונית מתקרבת. ועוד דוגמאות רבות.
 - איך קוראים לבעלי מומים שחסרים להם חושים?
- מי שאינו רואה – עיוור. מי שאינו שומע – חירש (אדם כזה גם אינו מדבר, כי הוא לא שומע כיצד מדברים – הוא אילם). חסר חוש ריח – תתן (אדם תתן גם לא מבחין בטעם). ומי שאין לו ידיים למשש – גידם. ישנו גם הפיסח – חסר רגל/ רגליים, אך זה דבר שאינו קשור לחושים.
- נחלק לילדים דף עבודה על החושים בפרק כ"ז.

פרק כ"ז, פסוקים י"ח-כ"ט

יִצְחָק אָבִינוּ כָּבֵר אִישׁ זָקֵן, וְלֹא רוּאָה טוֹב. לָכֵן יִצְחָק מְשַׁתְּמֵשׁ בְּחוּשֵׁים אֲחֵרִים כְּדִי לְזַהוֹת אֶת בְּנוֹ הַבָּא לְהַבִּיא לְאָבִיו מְטַעְמִים.

גִּזְזוּר וְהַדְבָּק אֶת הַפְּסוּק הַמֵּתָאִים לְחוּשׁ שֶׁמְשַׁתְּמֵשׁ בּוֹ יִצְחָק.

רְאִיָּה	שְׁמִיעָה	טַעַם	רִיחַ	מְשׁוּשׁ

וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-בְּנוֹ מֶה-זֶּה מַהֲרֵת לְמַצֵּא בְנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנַי.	וַיֹּאמֶר הַגֵּשָׁה לִי וְאֶכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיֵּגֶשׁ-לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יֵין וַיִּשֶׁת .	וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמָּשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדַי עָשׂוּ .	וַיֵּגֶשׁ וַיִּשַׁק-לוֹ וַיֵּרַח אֶת-רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה רִיחַ בְּנִי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ ה'.
---	---	--	---

יש חוש אחד שבו יצחק לא השתמש. כתב את מספר הפסוק במקום המתאים.